

Přílohy

Příloha č. 1

Otázky pro polostrukturovaný rozhovor se školními psychology.

Děti

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Jaké tyto děti jsou?

Je pro ně něco typické?

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?..)?

Jak si vysvětľujete vyčleňování ostatními žáky? Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Prevence

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

Které považujete je za účinné? Nebo se vám osvědčily?

(pokud znají více než jeden) Jaké jsou v rozdíly v těchto organizacích?

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleňovaného žáka?

Jaký vliv má načasování prevence? Jaký vliv má načasování již samotného zákroku proti vyčlenění?

Spolupráce

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informováni?

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

Kdo všechno se na něm spolupodílí?

Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Inkluze

U kterých typů dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

U kterých je to větší problém?

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

Jak si to vysvětľujete?

Co by na to mohlo mít vliv?

INFORMOVANÝ SOUHLAS S VYUŽITÍM VÝZKUMNÉHO ROZHOVORU

zaznamenaného pro účely výzkumného projektu diplomové práce

Sociální exkluze ve školní třídě

(předpokládaný název)

Výzkum probíhá pro účely zpracování diplomové práce vedené na Husitské teologické fakultě Univerzity Karlovy. Diplomová práce je psána na oboru pedagogiky Bc. Darjou Jeništovou. Tato práce se zaměřuje na pohled školních psychologů na sociální vyloučení žáků ze třídy.

Pro účely analýzy nejsou důležité osobní údaje informátorů (jako je například jméno, bydliště či organizace, ve které jsou zaměstnáný/á). Rozhovor, který s Vámi bude zaznamenán, bude ihned po jeho pořízení anonymizován. Všechny veřejně přístupné výstupy z výzkumu a jeho analýzy budou citovány anonymně a bude s nimi nakládáno bez vazby na Vaši osobu či organizaci, ve které pracujete.

Jako dotazovaný/á máte právo kdykoli, tedy i v průběhu rozhovoru, od výzkumu odstoupit.

Souhlasím s poskytnutím rozhovoru Darji Jeništové pro účely pouze výše popsaného výzkumného projektu.

V

Dne

Podpis dotazované/ho:

Podpis výzkumníka:

Příloha č. 3

Přepisy rozhovorů

1. ROZHOVOR (31.1.2019)

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Myslím si, že ano.

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

Dozvídám se o nich. Jednak pod mojí práci spadá primární prevence na škole, takže se o nich dozvídám tak, že to při různých aktivitách se třídou často vidím. To že se tam něco děje. Myslím si, že nejsem schopná zachytit všechno, ale hodně takových věcí si můžu všimnout. To je jeden způsob. Další způsob je, že se vlastně stane ten vyčleňovaný žák mým klientem. Ať už přes rodiče, ať už je to přes učitele, nebo ten žák přijde sám, nebo třeba spolužáci dají vědět – že se něco děje. Takže těch způsobů je spousta.

Hned na začátku jsem s učiteli hodně pracovala, aby když si všimnout toho že se něco děje přišli. Já s žáky nejsem v každodenním kontaktu v hodinách. Proto jim říkám, že budu ráda, když za mnou přijdou s tím, že mají o někoho obavy. Nebo přijdou s tím, že se ve třídě něco děje a sami tomu nerozumí, jen vnímají že je něco zvláštní.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

To záleží na tom, jak definujeme sociální vyčlenění. Já se domnívám, že nějaká míra vyčlenění je v každé třídě. Pak je otázka co už chápeme jako sociální vyčlenění, jestli je to to, že ten žák je v té třídě je úplně sám a nikdo se s ním nebaví, nebo to že je z toho kolektivu vyčleněn dočasně na základě něčeho. Nebo že se sám vyčlení, protože to považuji za velmi důležité zmínit, k sociálnímu vyčlenění může dojít na základě toho, že u toho žáka propuká duševní onemocnění. Takže on se vyčlení sám. Začne se z toho kolektivu stahovat. To si myslím, že se může taky stát. I mě teď napadají konkrétní příklady toho, že se žák stahuje protože mu něco je. Snažím se to nekonkretizovat, ale napadají mě příklady.

Proto s žáky hodně pracuji na prevenci duševních onemocnění a o tom, jak pracovat o svoje duševní zdraví. Tedy jak předcházet propuknutí duševní choroby. Dalším důvodem může být, že už na základě samotné diagnózy se vyčlenění nabízí. Pracuji na osmiletém gymnáziu a chápu, že míra inkluze u nás je jinde než na klasické základní škole. Ale třeba poruchy autistického spektra - tam jsou problémy s porozuměním sociálním situacím, takže se může stát, že na základě toho že ten žák působí že je trochu jiný nebo divný. Zároveň ze strany toho žáka, který zároveň nechápe co se děje v té interakci se spolužáky, tak tam může dojít k tomu

k tomu že je najednou v té třídě sám. A není schopný bez pomoci navázat nějaký přátelský vztah.

Vlastně mi částečně odpovídáte na další otázku a to. Jaké tyto děti jsou? Je pro ně něco typické?

Myslím si že ne. Myslím si, že sociální vyčlenění vzniká na základě mnoha různých jevů. Může to být to, že v té třídě probíhá šikana a na základě té šikany je žák vyčleněn. Můžou být vyčlenění žáci z odlišného kulturního prostředí. Může k tomu dojít kvůli diagnóze. Může to být kvůli tomu, a v tomhle případě vnímám ze strany žáků velké obavy, že mají některou z poruch učení. Protože ve chvíli kdy třeba potřebují pomůcky nebo k nim učitelé přistupují trochu jinak, tak obava ze strany těchto žáků je velká. Oni se nechtějí lišit. Nechtějí úlevy a nechtějí být jiní. Takže si myslím, že to s tím může souviset. Vlastně se obávají, aniž by to měli zvědomělé, reakce ostatních žáků. Potom tedy už to zmíněné propukající duševní onemocnění. Ale může toho být opravdu spousta. Různé sociální poměry. Může to být to, že ten žák je opravdu trochu jiný (bez diagnózy) a pro ty žáky je prostě divný. Někdy to ti žáci naopak ustojí a mají to jako přednost.

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?..)?

To je znovu velmi individuální. Když má žák diagnózu aspergrova syndromu, tak k té patří obtíže v komunikaci. Takže v těchto případech určitě. Pro mě je to opravdu velmi těžká otázka, protože je pro mě velmi obsáhlá a mám pocit, že na některé projevy nebo žáky zapomínám. Třeba extrémně nadaní žáci mohou být vyčlenění. Nesetkala jsem se s tím, ale myslím si že se to taky může stát.

Jak si vysvětlujete vyčleňování ostatními žáky? Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Z jejich pohledu to může vypadat, že je divný a že se nemají o čem bavit. Může to být i třeba to že nenosí tak zajímavé oblečení jako oni. Nebo že nemá tak drahou elektroniku, myslím že to může být i na téhle základní úrovni. Nebo můžou vnímat, že se ten žák vyčleňuje od nich. A po prvotních snahách a záchranných akcích to vzdají. Nechají ho být.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

Jaké jsem vedla, nebo jakých jsem se účastnila?

Můžete zmínit obojí.

Já dělám prevenci. Pracuji se žáky hodně na tom co se jim děje ve třídě teď a tady. Takže pokaždé přicházím do třídy a mám připravený program, ale vždycky se jich ptám jestli jako třída teď něco potřebují řešit. Oni už to ode mě znají a ví, že to mají očekávat a že jim ten prostor dám. To je myslím úplný základ. Nejdřív začínáme kroužkem o tom jak se mají a nebo jak se měli. Většinou používám různé karetní obrázky. Dělán to jedna kvůli tomu, že já potřebuji vědět jak se mají ale i protože to někdy mezi sebou neví. Takže tohle je takový základ.

Potom přicházím s tématem. Např.: drogy, vztahy,... Některá témata mám maskovaná například prevence šikany se jmenuje přátelství. Jinak některá témata pojmenovávám pro sebe a jinak pro ně. Ještě to dělám u poruch příjmů potravy. U toho se bavíme o zdravém životním stylu. To jsou obecná témata, ale teď hodně dělám základy psychohygieny, emoce, různé relaxační techniky, práce se stresem. Snažím se jít hodně po tom co si myslím, že ta třída nebo škola potřebuje.

Používám hodně aktivit. Nikdy to není formou přednášky. A pokud si řeknou, že něco potřebují tak spolu pracujeme na tom, co potřebují. Co se jim děje s učiteli, ve třídě a tak dále.

Které považujete je za účinné? Nebo se vám osvědčily?

Všechny, které dobře nasednou na to, co ta třída zrovna řeší. Často jsou neúčinnější ta o která si ta třída řekne. Často stačí jen moderovat diskuzi, někdy odhalit co za tím problémem je. Oni často přijdou s nějakým tématem a dostaneme se k tomu, že řeší něco jiného. Za hlukem ve třídě může být téma vzájemného respektu. Neposlouchají jeden druhého a je to na vztahové úrovni mezi nimi. Takže neúčinnější je podle mě to, co zrovna nasedne dobře na to co zrovna řeší.

Účastnila jste se někdy prevence vedené nějakou vnější organizací?

Zatím ne, ale já je vlastně do mé školy teď přináším. Pozvala jsem organizaci „Blázníš, no a?“ a ta by k nám měla během pár týdnů dorazit. A oni dělají šestihodinové workshopy na téma psychických onemocnění. Také pořádám různé besedy a odborníky. A samotná škola dělá v rámci projektového týdne. Tam jsem byla na náslechu. Plánuji to za půl roku.

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleněného žáka?

Vlastně to, že si někdo všimne toho že je vyčleňovaný. Ať už je to učitel, výchovný poradce, školní psycholog. Tedy nejenom to, že si někdo všimne, ale to že s tím chce něco dělat. Většinou vyčleňování není téma samo o sobě. Myslím, že to jde v trsu s dalšími problémy. Může to být spojeno se šikanou, která může být spojena s nějakou slabinou toho žáka. Ta tam samozřejmě být nemusí, ale může. Může být třeba úzkostný a proto se třeba nebrání.

Takže to že si někdo všimne, chce něco udělat a dobře rozklíčuje tu situaci a poskytne pomoc. Myslím si, že se to ale často ztratí bez povšimnutí. Myslím že zdaleka nevím o všech

žácích, kteří jsou sociálně vyčleňováni. Přesto že s nimi velmi intenzivně pracuji, ale někteří z nich pro mě nejsou vidět.

Jaký vliv má načasování prevence?

Myslím že s tímto tématem ještě hodně souvisí to, že chystám seznamovací a stmelovací kurzy. Seznamovací probíhá když na to osmileté gymnázium nastupují. Je to čtyřdenní intenzivní kurz. Jde v něm primárně o to, aby se měli příležitost seznámit. Stmelovací je při nástupu do 5. ročníku, protože se jim často mění kolektivy, například dochází ke spojení tříd a podobně. Tam si myslím, že to načasování je nezbytně nutné. Je tam obrovská možnost ovlivnit to, co se v té třídě bude dít dál. Ano, myslím si, že načasování prevence je důležité. Ale lepší nějaká a třeba pozdě než žádná. Ale myslím si, že prevence není schopná obsáhnout všechno. Může to s něčím posunout, může vést k uvědomění si.

Taky používáme různé způsoby zjišťování toho, co se v té třídě děje. Teď nám například bude probíhat dotazníkové šetření. Myslím si, že asi nejde zachytit všechno. Zvlášť na velkých školách. Ve chvíli kdy je ve škole 500 žáků, tak není možné pracovat s každou třídou. Myslím že mluvím z pozice velkého luxusu, který je mi dopřáván. V naší škole je žákům věnovaná velká pozornost, což si myslím na běžných základních školách není standartní.

Jaký vliv má načasování již samotného zákroku proti vyčlenění?

To nevím. Napadá mě tolik různorodých příkladů, že to nedokážu říct.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

Když jsem do školy nastoupila, tak jsem se snažila s učiteli navázat kontakt. S každým jsme se sešli a bavili jsme se o tom, co já dělám co jsem pro ně schopná udělat. Zároveň jsem ten rozhovor trochu nechávala v jejich režii. To jsem dělala i se třídami. S učiteli funguje ta spolupráce tak, že já jsem tam pro ně v roli psychologa. Takže přichází se svými problémy a s problémy které mají ve třídě – když si něčeho všimnou. Ne vždycky přijdou, ale mám pocit že se ke mně ta informace dostane jinak. Skrz pedagogickou radu, nebo jiné učitele. Taky se scházíme s metodikem prevence, což je u nás ředitelka. Tam ta spolupráce taky funguje. Nechce se mi to hodnotit jako dobré nebo špatné. Myslím že se to vyvíjí. Taky jim říkám, co jsme dělali při prevenci. Samozřejmě nevynáším – musím zachovat tajemství, ale vědí co jsme dělali a jaká témata. Myslím, že se tím některá témata ozřejmují už jen mým působením tam. Spousta učitelů je neuvěřitelně otevřených na sobě pracovat, někteří jsou na pokraji vyhoření, s některými o sobě moc nevíme. Je to hodně pestré.

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informováni?

Myslím že nedostatečně. Nevím jak to uchopit. Přála bych jim školení, které by na to cílilo. Ono jich je mnoho. Myslím, že by bylo dobře proškolenat celou školu a nenabízet školení

jen jednotlivým vyučujícím. Tak to většinou bývá. Ale myslím že sami s tím vyčleněním většinou nepracují. Možná by bylo dobré kdyby v kompetencích učitele bylo umět takovou situaci nějak ošetřit, ale vlastně nevím jestli to není moc velký nárok. Celé to záleží na tom, co by vlastně mělo spadat do práce učitele. A myslím že se to taky bude lišit u základní a středních škol. V první třídě je to jiné, když je tam učitel který má přehled, nebo když se jim na každou hodinu učitelé střídají. Je to o intenzitě kontaktu s tím jedním člověkem.

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

Individuálně. Váhám, kteří z žáků o které se starám do této kategorie ještě spadají. Kdyby to byla šikana, tak tam ta intervence probíhá velmi intenzivně a rázně. Hodně věcí se dá podchytit včas. Něco se děje a díky prevenci – pěstování všímavosti mezi žáky – se tomu dá předejít. Měli jsme jednu prevenci, která se jmenovala všímavost k druhým ve třídě. Posilovali jsme vztahy ve třídě. Tady si myslím, že to může být postup. Může jít třeba o žáka, který není vyloženě vyčlenění ale třeba to má těžší. Tak mnohdy stačí jen otevírat ta témata se třídou nepřímou. Podporovat vztahy a přijetí odlišností. Myslím, že často jde pracovat s celou skupinou. Někdy je potřeba pracovat s žákem a rodiči.

Kdo všechno se na něm spolupodílí?

To už jsem vlastně řekla.

Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Je to různé. Někdy přijdou rodiče sami. Někdy je pošlou učitelé při třídních schůzkách. Někdy je kontaktují sama.

U kterých je to větší problém?

U kterých typů dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

My nemáme hodně inkludovaných dětí. Máme žáky kteří mají odlišné vzdělávací potřeby, ale není jich tolik. Myslím že to není o poruše ale o práci. Jestli se na to přijde, jak se s tím pracuje, jestli spolupracuje třídní učitel. Je tam hodně proměněných.

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

Hodně u poruch autistického spektra, protože tam se to vyloženě nabízí. Myslím že u jakýchkoli poruch. Protože se odlišují. Třeba když dítě špatně vidí a potřebuje se vídat na lidi při komunikaci z velmi malé vzdálenosti, aby vidělo jak se tváří. Když poruchy něco s sebou nesou.

U těch které se týkají komunikace. Nebo těch, které se týkají smyslů. Nebo dítě na vozíčku. Jakékoli dítě, které se něčím liší má vyšší pravděpodobnost.

Jak si to vysvětlujete? Co by na to mohlo mít vliv?

Tím že jsme nějak nastavení vnímat jinakost. To že když je někdo ve třídě obézní, tak vyčnívá. Když se někdo uzavírá do sebe a sebepoškozuje se, tak něčím vyčnívá. To že nejde něčím s davem. Když dítě chodí do školy špinavé, protože mu rodiče neposkytují péči. Nebo týrané dítě. Nemusí to být porucha. Jde o to, že má něco jinak než ostatní a nemusí to být zjevné na pohled. To dítě se projevuje jinak a to může vést k sociálnímu vyloučení. Může ale nemusí.

2. ROZHOVOR (8.2.2019)

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Občas.

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

Většinou od třídních učitelů. Občas od rodiče nebo výchovného poradce, ale hlavně třídní učitelé.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Zatím, působím v této škole 2 roky, jsem se s tím setkal asi pětkrát nebo šestkrát.

Jaké tyto děti jsou?

V lepším případě v kolektivu alespoň částečně fungují. V horším případě nefungují vůbec. Jsou buď uzavření do sebe, nebo... vlastně většinou uzavření do sebe a nebo u nich jde o naprostou nespolečenskou spolupráci. Žijí si ve vlastním světě.

Ještě se vrátím k tomu počtu. Jaké procento vašich klientů řeší tento problém?

Pokud počítám i děti, které za mnou byly jen jednou, tak jde asi o 35 dětí. Takže je to menší část.

Je pro ně něco typické?

Většinou to, že je spolužáci vnímají jako outsidersy nebo jako někoho kdo nějak nezapadá do kolektivu. Nebo je vnímají jako úplné asociály, kteří se prostě jen vyskytli z ničeho nic. Moje kolegyně to popsala tak, že to pro ně nejsou spolužáci, ale spíš taková zvířátka. Je to někdo na koho se jen dívají, někdo kdo je pro ně jen takovou kuriozitou. Někdo divný.

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?)

No jestli v jiných skupinách mimo školu to nevím. A v jiných skupinách ve škole,... to nedokážu posoudit. Ale většinou, když jsem se setkal s vyčleňovaným dítětem, tak to platilo vlastně všude. Nebylo to vázáno k nějaké konkrétní skupině.

Jak si vysvětlujete vyčleňování ostatními žáky?

Může jít o děti ze sociálně slabšího prostředí. Když si vzpomenu, tak většina těch dětí, kterými jsem se zabýval byly právě ze sociálně slabého prostředí, taky často šlo o rozvedené rodiče. Poslední případ, který jsem měl, byl chlapec z druhého stupně. Jeho matka měla každé dítě s jiným mužem, takže to byl on a 3 nebo 4 další vlastně nevlastní sourozenci. Je to takové stigma. Děti to často vnímají tak, že: „tvoje máma má tvého bratra s jiným otcem.“ Nebo vy nemáte tohle a tamto. Jste chudí. Je to opravdu takové stigma – označování a nálepkování.

Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Myslím, že děti vnímají odlišnosti. Vnímají odlišnosti a pro ně není součástí skupiny, nebo někdo kdo tam úplně nezapadá. Může to být právě tím rozdílem v majetku, nebo třeba i v hygieně – zapáchá, nebo je neupravený.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

Preventivní programy neprobíhali ve všech případech, které jsem řešil. V jednom případě, který se týkal sociálního vyčlenění jsem se zúčastnil asi dvou nebo tří preventivních programů. Všechny se týkali jednoho žáka a probíhaly v rámci jednoho nebo dvou týdnů. Byl jsem tam já, kolegyně – metodička prevence, a celá třída. Klasicky. Komunitní kruh. V jednom případě byl přítomný třídní učitel a v druhém byla třídní učitelka metodička prevence, tak tam byla taky.

Které považujete je za účinné? Nebo se vám osvědčily?

Dá se říct že každý. V jednom případě dělal chybu i třídní učitel. Byl to chlap, ale nedokázal si prosadit autoritu. Nedokázal si dupnout a děti mu vlastně začaly skákat po hlavě. A ten žák, který se vyčleňoval se začal vyčleňovat ještě víc. Nebo možná spíš ten chaos, který měl kolega ve třídě spíš přehlušil toho vyčleňovaného žáka. Pozornost toho kolegy se musela přesunout k těm žákům, kteří začali být neovladatelní. Takže si nevšiml žáka, který do té třídy vlastně nezapadl.

Já jsem byl vždycky jen jako pozorovatel. V podstatě šlo vždycky o práci v kruhu a byli tam nějaké společenské aktivity. V nich šlo o to rozdělit se do menších týmů a spolupracovat. Když šlo teda o spojení celého kolektivu, pokud šlo o toho vyčleňovaného žáka, tak ten se tam taky většinou nepřímo zapojoval.

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleňovaného žáka?

Těžko říct že by tam byl jen jeden faktor. Myslím, že jich je mnohem víc. Jednak hraje roli přístup třídního učitele, jednak edukace dětí - s tím že se neukazuje na toho jednoho žáka, který je v úvozovkách ten problémový, ale řeší se třída jako celek. Protože jde o kolektiv a tak je důležité upevňování vzájemných vazeb. To nejvíc může pomoci tomu, aby si děti uvědomily

že tahají za jeden provaz. A to i s tím žákem, který je vyčleňovaný. Není to zkrátka někdo odjinud, ale někdo kdo do té třídy patří, a ať je jakýkoli tak je také součástí toho kolektivu.

Zkrátka se to netýká toho žáka jako osamostatněného prvku, ale v rámci toho kolektivu kde je. Takže ne ty versus ostatní, ale ty a okolo tebe ti ostatní. Myslím že nejlepší cesta, je toho žáka postupně začleňovat. Aby na začátku i konci toho programu nebyl vnímán jako někdo mimo třídy, aby se současně pracovalo s ostatními. Proto jsem zastánce komunitní práce, práce v kruhu.

Jaký vliv má načasování prevence?

Samozřejmě že čím dřív se začne tím lépe. Čím dřív si učitel nebo školní psycholog všimne tím lépe. Zažil případ, kdy se to neřešilo roky a až potom co jsem do této třídy přišel, tak mi kolegyně řekla o tom žákovi. Měli žáka se kterým měli problém od prvního ročníku a byl už v páté třídě, takže v tomto případě jsem se snažil zachránit co se dalo. Ale když se na to přijde ve chvíli, kdy se to teprve tvoří, tak je větší šance to nějakým způsobem zachránit.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

No vlastně každodenně. Většinou když pracuji s nějakým dítětem, a teď mluvíme o individuálním případě ne o skupinových, snažím se do toho vždycky začlenit třídního učitele, to dítě a rodiče. Vzhledem k tomu, že mám v databázi tento počet dětí a škola na které působím je dost malá, tak se vždycky snažím průběžně konzultovat s učiteli kteří ty problémové děti mají. Snažím se zjišťovat co se děje, jestli se něco změnilo. Občas chodím na hospitace, občas si mě zavolají sami. Mám kolegy, které si v tomhle trochu musím trochu vychovávat. Má ve třídě více problémových žáků a moje hospitace jsou u něj vlastně jednou za dva týdny. Takže u něj je to opravdu pravidelné. U některých kolegů jsem jednou za půl roka.

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informování?

Můžu mluvit jen za tu školu, kde momentálně působím. Řekl bych že dost dobře. Máme tam výchovnou poradkyni, metodičku prevence obě si v té škole něco prožily. Mají praxi a ony ty děti i rodiče znají, protože to město je poměrně malé. Ono to ani není město, je to spíš vesnice. Takže vlastně poznají ty děti i mimo školu. Takže jsou jednak informované o těch jednotlivých dětech a i všeobecně myslím že celkem dobře.

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

Záleží to na konkrétním případě. Vždycky se do toho snažím zapojit výchovnou poradkyni, metodičku prevence, třídního učitele, sebe. Vždycky o tom informuji vedení. Pokud je situace závažná, tak ta frekvence setkávání je o dost výraznější. Samozřejmě chci aby o tom věděly všechny zainteresované strany. Potom samozřejmě spolupracujeme v rodiči. Pokud je potřeba tak se domluví i větší schůzka, za účasti všech. Ale ono to záleží na tom, v jakém stádiu

to vyčleňování je. Jestli na to třeba nestačí dvě tři sezení a jeden komunitní kruh. Komunitní kruh jsem zažil už dvakrát. To byly opravdu případy, kdy se to už nedalo řešit jinak. Měl jsem například případ, kdy byla jedna žačka na druhém stupni vyčleňovaná, přece jen tam hrála roli puberta a změny v chování, sebepoškozování. Tam de fakto stačil jen jeden komunitní kruh. S tou žačkou jsme pracovali individuálně možná měsíc a půl. Potom jsem se průběžně informoval a ono se to ustálilo.

Kdo všechno se na něm spolupodílí?

Vždycky se do toho snažím zapojit výchovnou poradkyni, metodičku prevence, třídního učitele, sebe.

Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Snažím se, ale někdy se stane, ale to se spíš týká jiných případů než vyčleňování, že rodič nejeví zájem. Ale co se týká vyčleňování, tak vždycky říkám, že spolupráce rodiče je v jeho vlastním zájmu. Myslím, že když se jedná o to, že někdo jeho dítě vnímá jako outsidera, tak si myslím, že je dobré kdyby se o to aspoň trochu zajímal.

U kterých dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

Tak to nemůžu posoudit, ale nevím jestli to úplně závisí na těch dětech. Poslední případ který se mi stal před necelým týdnem tam byl problém v rodičích. Zkusím to ozřejmit. Měl jsem jednoho žáka, který se silně navázal na žáka, který byl „třídní kápo“. A jeho ostatní vnímali jako outsidera, nebo podivína. On se před toho kápa snažil získat, nějaký sociální status. Jenže on mu vlastně zlomil srdce. Ten žák se z toho zhroutil. Takže teď se on už ani nechce začlenit. A Kápo o něj vůbec nejeví zájem. A Rodiče s námi spolupracovat ani nechtěli. Takže místo toho aby spolupracovali s námi, tak se snaží vymyslet jiné způsoby jak mu pomoci. A ještě to komplikuje konflikt mezi rodiči. Takže oni to přenášejí na toho žáka a celé to padá na tom, že nám vlastně kazí veškerou snahu. Protože tím, že na něj přenášejí své problémy, tak on nevím jak má reagovat. Takže místo toho aby se s tím něco dělalo, tak se ten žák ještě víc izoluje.

Jestli tomu správně rozumím, tak říkáte, že se tyto problémy netýkají dětí s IVP?

Ano. Netýká se jich to úplně.

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

Máme tam různé dys-poruchy, ale ty více méně dobře fungují. Děti si na to zvyknou. U nás se kolegové a kolegyně snaží učit děti, že ikdyž je to dys- tak je to váš spolužák. Ale případy kdy to bylo opravdu vážné s vyčleňováním, tak to byl případ který souvisel se sebepoškozováním. Ale ten se mi naštěstí povedlo vyřešit. Druhý případ ten už trvá mnoho let. Pak máme problém s národnostní menšinou. Tam to ale zase komplikuje rodina, protože má

hrdou národní mentalitu. Takže se rodiče nesnaží toho žáka zapojit, ale tou výchovou ho ještě víc izolují. Další případ je žák, který se sám izoluje. Má nějaké problémy doma a podle toho co jsem zjistil jde možná o nějakou nevyřešenou, potlačenou agresi. Ale to nesouvisí přímo s poruchami učení.

3. ROZHOVOR (18.2.2019)

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Ano. Určitě se s nimi setkávám.

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

Většinou od třídních učitelů a nebo od rodičů, kteří si mě vyhledají.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Během mé práce?

Ano. Zajímalo by mě, jak velká část vámi řešených případů je sociální vyloučení?

To se velmi těžce odhaduje. Myslím že to není vysoké číslo. Záleží to na tom, jak definujeme sociální vyčlenění. Jde tedy primárně o děti ze sociálně znevýhodněných rodin a podobně?

Spíš mi jde o jejich začlenění do kolektivu třídy.

Tak to bude asi polovina dětí, které potkávám. Ale těžko se to odhaduje – spíš mezi 30%-40%.

Jaké tyto děti jsou?

Normální děti, které jen sociálně nejsou úplně zdatné, které se nedokážou vztahovat. Nedokáží komunikovat stylem, který je v té třídě běžný, nebo který jsou znevýhodnění jazykem nebo svou pasivitou.

Je pro ně něco typické?

Nedá se to zobecňovat. Každé je úplně jiné, ale většinou se nějakým způsobem odlišuje. Může to být jazykem, způsobem chování, nebo nějakou výraznou osobnostní charakteristikou.

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?.)?

Většinou ano. Ale není to pravidlo. Někdy mají problémy jen ve třídě a v jiných kroužcích je to úplně bez problémů. Mám tam i děti, které jsou na okraji jen ve své třídě a jinde takový problém nemají.

Jak si vysvětlujete vyčleňování ostatními žáky?

Nerozumí jejich chování a vyjadřování, nebo jejich osobnostnímu stylu. Jsou pro ně tolik odlišní, že ten zbytek s nimi nedokáže komunikovat.

Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Že je to dítě divné a není to pro ně atraktivní, tak se s nimi prostě nebudu bavit. Zajímají ho jiné věci, já tomu nerozumím, tak se s ním nemám o čem bavit. A děti to tak mají. Když se mají o čem bavit, tedy když je nezajímá to stejné, tak nemají zájem.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

Já dělám lektorku primární prevence. Také pracuji v křesťansko-psychologické poradně jako koordinátor prevence, takže preventivní programy jsou polovina mé práce. Chcete vědět jakou formu děláme?

Ano, určitě.

My máme takový dvouletý komplexní program. Chodíme každý půlrok do jedné třídy. Máme tak 4 témata, která probíráme. První téma takové obecně sebezobrazovací, je to téma všeobecné primární prevence takže jedeme jen po povrchu. Nejdřív se s tou třídou seznamujeme a snažíme se na ně navázat a trochu je v té třídě propojit. Chceme aby se navzájem lépe poznali, ale také aby lépe poznali sami sebe. Druhé téma je vlastně prevence šikany, tedy podpora pozitivních vztahů v té třídě. A to si myslím, že se vztahuje v vašemu tématu. Pracujeme tam na toleranci odlišností, na empatii druhým a větší důvěře a pocitu bezpečí. Tomu předchází sociometrie, takže opravdu víme, kdo je ten vyčleňovaný. Podle toho potom stavíme program pro danou třídu. Třetí a čtvrtý blok je prevence závislosti a prevence xenofobie, rasismu, rizikového sexuálního chování, podpora pozitivní hodnotové orientace – je to takový mix témat. Toho vašeho tématu se týká hlavně druhý blok a pokud je to někdo vyčleňovaný na základě národnosti nebo rasy pak i třetí blok.

Jde vlastně o 4 hodinový program. Potom ještě nabízíme individuální konzultace s žáky. Školy si mohou tento program objednat a zacílení témat je vlastně na nich.

Které považujete je za účinné? Nebo se vám osvědčily?

Já jsem vlastně jiné nezažila, takže nedokážu objektivně posoudit které jsou nejúčinnější. Dělán ty programy o kterých jsem se zmiňovala a potom dělám u nás na škole, kde dělám školní psycholožku. Tam dělám svoje programy – na soudržnost třídy, pro větší začlenění a tak dále. Mám pocit, že když už někdo jde něco takového podpořit, tak to má vždycky úspěch. Na školách se to jinak běžně neděje. Učitelé na tom nepracují, nebo nepracují ale na takové věci už jim nezbyvá čas. Často nemají nápady nebo schopnosti k takové práci. Třídnické hodiny k takovým věcem nechtějí využívat. Tak mám pocit, že když někdo

přijde a chce si jen povídat o tom, jak jim je a jak jim ve třídě je, tak je to vždycky prospěšné a efektivní.

(pokud znají více než jeden) Jaké jsou v rozdíly v těchto organizacích?

Asi to určitě dělá každý trochu jinak. Jak je zvyklý a jak už to má vyzkoušené. Přijdou mi dobré, ale nikdy jsem se s tím nesetkala, organizace které zajišťují peer programy. Programy které v těch třídách dělají starší spolužáci, nebo děti které do té školy ještě chodí – takže nejsou věkově tak daleko. To mi přijde jako dobrý nápad. A možná i účinnější než programy vnějších odborníků.

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleněného žáka?

Zaprvé snaha žáka o to se začlenit. Musí chtít on sám – nemůže čekat že to za něj třída odpracuje. Nemůže čekat, že se řekne: „Děti všimněte si ho.“, a oni si toho budou všimnat. Musí tomu jít trochu naproti. Zadruhé je potřeba pracovat s tou třídou na tom, že jsme si všichni podobní, nebo že všichni máme plusy a mínusy a že tu třídu tvoří všichni dohromady. Jde o přijetí spoluodpovědnosti za to, co s tou třídou bude, jaké to tam bude a jestli se tam někdo bude cítit dobře, nebo vyčleněný nebo přijímaný.

Jaký vliv má načasování prevence?

Rozhodně velký. Když se začne řešit vyčlenění žáka, který je tam od první třídy a je od první třídy vyčleňovaný, až v páté třídě tak to je opravdu špatně. Je potřeba to řešit hned. Je potřeba pracovat na toleranci mnohem dřív. To má určitě velký vliv.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

Jako školní psychologka jsem zaměstnanec školy, takže jsem jejich kolega. Mám k nim vlastně neustálý přístup. Oni ví, že kdykoli něco potřebují, tak můžou přijít a já jim můžu pomoci, nebo se nad tím tématem můžeme zamyslet. Ne všichni toho využívají. Mám pocit, že učitelé si všechno rádi věci řeší sami a nechtějí k tomu nikoho jiného moc pouštět. Možná mají pocit, že budou nějak hodnoceni, nebo že jím do jejich práce bude někdo mluvit. Ale když mají zájem, tak spolupracují moc hezky. Často tvoříme program primární prevence společně. Tvoříme ty cíle společně a potom se snažíme, aby ten program padl přesně té třídě. Což je skvělé, tak by to mělo být a pak je to radost s nimi spolupracovat.

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informováni?

Myslím že hodně, že o tom ví a že to sledují. Mají zájem o to, aby třída byla soudržná a aby šlapala společně. Ne vždycky umí podpořit tu třídu, aby to tak bylo. Ale myslím si, že si toho všimají. Je to zrovna takové jednoznačné. Je to to na čem by v té třídě měli pracovat, aby

tam byli všichni dohromady. Empatie k druhým, bezpečí ve třídě to už až tak moc nevnímají, Ale to že je někdo vyčleněný to je velmi viditelné.

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

Buď na tom pracuje učitel sám a já se o tom vůbec nedozvím, nebo spolupracujeme dohromady. Řeknou mi co se v té třídě děje, že si myslí že je v té třídě někdo kdo by potřeboval pomoct. Nebo že je potřeba v té třídě něco dělat – aby toho žáka víc přijímala, nebo aby tam byla lepší atmosféra. A potom připravujeme program s hrami, který podpoří ty problémy které je potřeba řešit. Díky tomu si ty děti začnou trochu uvědomovat, co by mohly dělat proto aby tam nikdo takový nebyl. Co by vlastně jim samotným pomohlo, aby se cítili dobře. A podpoří spoluzodpovědnost za dění v té třídě.

Kdo všechno se na něm spolupodílí?

Jak kdy. Ke mně se dostane jen zlomek případů – některé řeší učitelé sami. Někdy jsem tam zahrnutá i já.

Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Asi ano, ale když nad tím teď tak přemýšlím, tak to asi musí být víc problémů. Myslím tím, že to musí být ještě další problém – třeba nějaká diagnóza, porucha chování, nebo nějaký další problém, který bych s nimi ještě mohla řešit. Sociální vyčlenění nemůže řešit rodič, protože do toho úplně nevidí.

U kterých dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

To vůbec neumím říct, nemám pocit že by se mi to už podařilo. (Zatím v této škole pracuji jen půl roku.) Zaprvé jsme nepracovali primárně na sociálním začlenění. Zadruhé za půl roky by jsme asi stejně ještě nic nezjistili.

Možná se zeptám jinak. Jsou nějaké poruchy, které k tomu mají lepší dispozici?

Určitě jemnější poruchy, které nejsou v tak závažné formě. Poruchy pozornosti nebo cizinci ve třídě, který se začlení vlastně sám tím, že začne mluvit česky a přijme tu kulturu.

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

To si nejsem úplně jistá. Asi takové ty víc nepochopitelné poruchy, kterým děti nerozumí. Například autismus a takové poruchy. Ty kterým těžko rozumí.

4. ROZHOVOR (21.2.2019)

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Ano, setkávám.

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

To je různé. Buď přímo od těch dětí, které mě sami kontaktují a svěří se mi, nebo od rodičů, nebo od třídního učitele, nebo od spolužáků. Takže to spektrum je opravdu široké.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Těžko říct. Já bych řekla že docela často, ale je potřeba rozlišit, kdy je potřeba to řešit už v nějakém širším kontextu. Někdy to dítě přijde, že se cítí samo ve třídě, ale ukáže se že když na tom chvíli pracujeme spolu - sami dva, tak že to tak hrozné není. A že se ten problém dá zvládnout bez ostatních. Ale věci u kterých už je narušený celý kolektiv a už jde o nějakou šikanu, nebo opravdu ostrakizaci, tak to jsem řešila za rok a půl asi dvakrát.

Můžete mi říct, jak velké procento všech vašich případů to přibližně je?

Já pracuji na dvou základních školách. Jedna má cca 500 žáků a druhá je menší, asi 150 žáků. Na té větší jsem to tedy řešila dvakrát.

Kolik případů (obecně) za rok řešíte?

To je těžká otázka, protože náplň práce školního psychologa je velmi široká. Například přijde žák s tím že řeší problém, ale po čase se zjistí i další věci. Kdybych měla říct procenta... myslím, že je také potřeba rozlišit mezi tím, kdy je dítě vyčleněno z kolektivu a kdy se ve třídě necítí dobře. Ale řekla bych, že je to přibližně 30-40%.

Jaké tyto děti jsou?

Bavíme se tedy o dětech vyčleněných z kolektivu?

Ano.

Jsou zraněné, ublížené, nesebevědomé.

Je pro ně něco typické?

Podle mě je pro ně typické to, že se vždycky něčí trochu liší, a proto jsou vyčleněné.

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?.)?

Myslím si, že ano. Buď to dítě má samo o sobě nějaký problém a důsledek toho je, že je nepřijímáno, vyčleňováno. Proto se mu to děje všude. Nebo je to tak, že se mu to začne dít a tím jaký to má na něj dopad, sníží se mu sebevědomí a tak dále, tak se to pak začne promítat i do ostatních oblastí života. Ale ne vždycky. Podle mě může být dítě, které je nepřijímané v třídním kolektivu, ale na kroužku, kde se cítí dobře a jde mu to se cítí dobře. Ale myslím si, že se to prolíná.

Jak si vysvětľujete vyčleňování ostatními žáky?

Ptáte se na to, čím je to způsobené? Proč se to děje? Myslím si, že na jednu stranu je to přirozený jev. Každá skupina má nějaké rysy. Jakmile je v ní jedinec, který se liší, něčím vyniká (ať už pozitivně, nebo negativně), tak na něj ta skupina reaguje. Hodně záleží na tom, jak je ta třída složená, jaké jsou v ní děti, jaké je vedení učitele. Jde o velmi mnoho faktorů, které to ovlivňují. Myslím si, že je to přirozený jev, při kterém se slabší jedinec dostane do nevýhodné pozice. Je velmi důležité, kdy se to podchytí, kdy si toho třídní učitel všimne, kdy se to začne řešit a jak daleko to zajde.

Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Myslím si, že si to často neuvědomují. Často nedokáží rozeznat hranici mezi tím, kdy to je z jejich pohledu vtipné škádlení a sranda a kdy už to překračuje tu hranici. Tedy že někomu už opravdu ubližují. Protože nemají dost zkušeností a možná jim to ani dostatečně nebylo vysvětleno, kde je ta hranice. Kvůli tomu máme všechny preventivní programy. A zároveň si myslím, že to často způsobují děti, které mají sami problém. Třeba si tím někdy v minulosti prošly, a proto to teď dělají někomu jinému. Nebo jsou to jen výrazné osobnosti, které se na neúspěchu někoho potřebují vynést výš. Podle mě těch důvodů může být více. Myslím, že nejde o jediný vzorec, který by se opakoval.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

Já jsem se zúčastnila takového dlouhodobého školení, který se jmenuje „minimalizace šikany“. Je to kurz s Davidem Čápem, to mi opravdu dalo hodně. Bylo to dohromady asi šest dní. Byla to šikana uchopená za všech stran – od počátku, průběhu, řešení, závěru. To mi dalo asi nejvíc, co se týče prevence. Potom máme seminář na třídnické hodiny, kterých jsem se také účastnila. Jde v něm o to, jak vést třídnické hodiny, jak do toho zahrnovat prevenci. Pak jsem absolvovala ještě několik dalších seminářů na toto téma.

Já jsem dělala dobrovolníka v agentuře, která dělá adaptační kurzy pro základní a střední školy. To si myslím, že je taky moc dobrý způsob, jak stmelit kolektiv. Dá se tím také zabránit tomu, aby byl někdo vyčleněn.

Které považujete je za účinné? Nebo se vám osvědčily?

Pro mě osobně program na minimalizaci šikany. Jak z pohledu mě jako školního psychologa, ale myslím že i to že to absolvují pedagogové, pořádají to i pro celé pedagogické sbory. To má opravdu velký pozitivní dopad. Najednou dostanou návod na to, jak takové situace řešit.

Z pohledu dětí, co si myslím že pro ně je účinné, si myslím že je účinná dlouhodobá, navazující práce. Když to není vytržené z kontextu, že jim jednou za půl roku přijde někdo

udělat přednášku na dané téma. Myslím, že je účinný dlouhodobý proces, například v rámci třídnických hodin. To si myslím, že má mnohem větší efekt.

(pokud znají více než jeden) Jaké jsou v rozdíly v těchto organizacích?

Jedna z mých škol spolupracuje s organizací Odysea, to je velmi dobrá organizace. Ta působí od nižších k vyšším ročníkům. Mají jasně nastavené programy, jde to poslopně. Vlastně ani nevím jestli mám další zkušenosti. Ještě s Magdalénou ops, ty dělají třídnické hodiny. Ale vlastně nevím, jestli je mezi nimi výrazný rozdíl.

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleněného žáka?

Obecně bych řekla podpora a naslouchání. V tu chvíli ukázat tomu dítěti, že je tam někdo kdo mu pomůže a kdo to vidí. To si myslím, že je častý problém. Dítě se s tou situací potýká a má pocit, že to nikdo nevidí a nikdo mu nepomůže. Jsou tam velké pocity beznaděje. Ve chvíli kdy se toho někdo ujme a řekne mu, že mu že to bude dobré a že mu s tím pomůže. Tak tam začne spolupráce rodiny, školy, případně externího pracovníka, psychologa, tak to je podle mě to nejlepší.

Jaký vliv má načasování prevence?

Obrovský. Myslím, že prevence má velký smysl. Zároveň si myslím, že se musí umět dělat dobře. Když jí je moc, tak se může stát, že to pro děti začne být otravné. Takže bych je úplně nepřehlcovala. Dala bych si záležet na tom, jak ji pojmout a jak často jí plánovat. Ale myslím si, že význam má veliký.

Jaký vliv má načasování již samotného zákroku proti vyčlenění?

Také obrovský. Protože když se to podchytí včas, ve chvíli kdy to dítě není ještě úplně zhroucené a má nějaké vnitřní zdroje na to to zvládnout, tak je to mnohem lepší než když se začnou projevovat nějaké psychosomatické projevy. Řešila jsem jeden případ, který se nechal moc dlouho rozjet a dopadlo to tak, že tam byly velmi vážné psychosomatické problémy. A to už chvíle, kdy je velmi těžké s tím něco dělat. Myslím si, že když se to podchytí včas, tak se to dá relativně snadno zastavit. Ale když už se to rozjede, tak je velmi těžké s tím něco dělat.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

Moje práce s učiteli je dost intenzivní, protože školní psycholog je ve škole pro žáky, učitele a rodiče. Takže hodně. Hodně s nimi konzultuji. Ať už je to z jejich strany, že něco potřebují oni, nebo z mojí strany, když se jdu podívat do hodiny. Taky občas naplánuji třídnickou hodinu a učitele si vezmu na spolupráci. Takže když procházím školou, tak si po cestě většinou povídám s mnoha učiteli. Myslím, že mají velkou potřebu mi sdělit mnoho věcí a chtějí slyšet hned odpovědi. To se mi stává opravdu často. Mám pocit, že když jdu z kabinetu do sborovny tak se po cestě bavím s polovinou pedagogického sboru.

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informování?

To je zajímavá otázka. Myslím si, že o tom nějaké povědomí mají. Vědí, že se to děje. Myslím si, že to nikdo záměrně nepodporuje, ale zároveň velká část pedagogů nemá nástroje a osvojené postupy, jak takové situace řešit. To někdy může být důvodem, že dělají, že to nevidí. Oni by to třeba chtěli řešit, ale neví jak. A pokud v té škole není nikdo, kdo by jim byl po ruce a nabídnul jim pomoc, tak to musí být opravdu těžké. Věřím tomu, že je mnoho škol, kde ti pedagogové na to vůbec nejsou vyškolení. Neprošli si semináři na toto téma. Myslím, že pro ně pak může být těžké i domyslet důsledky a závažnost té situace.

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

Neřekla bych, že je tady jednotný vzorec, nebo postup. Třeba u šikany jsou dány nějaké doporučené postupy – nejdřív se vyslechne oběť, potom svědci, na závěr agresor (i když já to jméno nemám moc ráda). Ale řekla bych že se to hodnotí jinak z mého pohledu a z pohledu pedagoga. Z mého pohledu je ideální postup, nejdřív vyslechnout člověka kterému se to děje. Zjistit co v tu chvíli potřebuje. Často se stane, že než se situace ošetří, tak ten žák zůstává doma. Když je to hodně vyhocené. Ale z mého pohledu se má hlavně pracovat s tím, komu se to děje. Potom tedy s někým zainteresovaným, ale ne vyloženě škodičem. Takže když jsou tam spolužáci, kteří to vidí ale vyloženě to sami nedělají. Ti se často dají přimět ke spolupráci. Nakonec čas s hlavním strůjcem toho, kdo to zapříčinil. Ještě je důležité začlenit rodinu. Jestli to vědí, jestli si toho všimli, jestli se jim dítě svěřilo. Jak dlouho se to děje? Jestli se to dělo někdy předtím? Zároveň získat informace z pedagogického sboru. Jestli to v té třídě pozorují? Jak to vidí třídní učitel? Možná i zjistit, jestli se to děje v rámci mimoškolních aktivit. Vlastně zmapovat tu situaci co nejvíc to jde.

Kdo všechno se na něm spolupodílí? To jste teď vlastně řekla

Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Ano, často. Já spolupracuji s rodiči v mnoha případech, které nesouvisí se sociálním vyčleňováním. Ale když už se mám držet tématu, tak je to většinou tak, že mě osloví rodiče. Protože se jim dítě doma svěřilo a že by to chtěli řešit a neví jak, takže se se mnou mohou poradit. Nebo za mnou přijde třídní s tím, že je oslovili rodiče. Nebo za mnou přijde to dítě a já po domluvě s ním kontaktuji rodiče a řešíme to.

Když já s tím dítětem chci nějak spolupracovat, tak musím mít podepsaný informovaný souhlas. Rodiče musí souhlasit s tím, že školní psycholog je do toho začleněn. Takže si s rodiči dáme schůzku a většinou se s dítětem domluvíme, že jim to společně řekneme.

U kterých typů dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

Jednoduší by bylo odpovědět nato, u kterých se to nedaří.

Tak klidně můžete. Je to další otázka. U kterých je to větší problém?

Nedaří se to u dětí, kde jsou projevy diagnózy jsou natolik odlišné normě, že ty děti to zkrátka neberou. Napadá mě teď příklad – těžké ADHD. Ty děti zkrátka nevydrží ve třídě celou vyučovací hodinu. Vydrží deset minut, potom začnou pobíhat po třídě a rušit ostatní. Proto mají asistenta pedagoga, který s nimi musí opustit třídu. V tu chvíli je velmi těžké to dítě začlenit, protože to dítě si to samo často neuvědomuje – vlivem své diagnózy. Také není v jeho možnostech situaci nějak ovlivnit, proto je velmi těžké s tím kolektivem pracovat. Řekla bych, že je důležité pracovat s tím kolektivem bez toho dítěte. Vysvětlit jim o co jde, proč se to děje, aby to ty děti pochopily.

Myslím že ty u kterých to jde jsou specifické poruchy učení. Ty si myslím, že ty děti po sociální stránce fungují a mají handicap v oblasti učení. Což si myslím, že se dá ostatním spolužákům docela hezky vysvětlit. To bych řekla že je zrovna v kompetenci školního psychologa, nastínit jim proč to tak to dítě má, z jakého důvodu má úlevy. Tam bych řekla že to není tak těžké.

Těžké jsou psychiatrické diagnózy. Teď jsem řešila dívku, v osmé třídě s panickou atakou. Ona odbíhá ze třídy, protože se začne klepat, slyšet hlasy a neví co má se sebou dělat. A ti spolužáci na to logicky reagují tak, že je divná. Nikdo tomu nerozumí. Nikdo neví co je panická ataka. Chodí k psychiatrovi, tak to je asi blázen. V tu chvíli kdy se tohle rozjede, tak si myslím že je opravdu těžké ji znovu začlenit. Když si ostatní o ni udělají nějaký obrázek a ten učitel to třeba nepodpoří.

To je další faktor, který podle mě hraje roli. Velmi záleží na postoji pedagogů. Ve chvíli kdy to učitel umí dětem předat, vysvětlit a to dítě umí sám do toho kolektivu začleňovat, prostřednictvím aktivit a výuky, tak je to poměrně jednoduché. Ale setkávám se i s tím, že si ti učitelé ještě prisazují a ještě to podporují. Pak je to opravu složitá situace.

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

Možná to budu trochu opakovat. Myslím si, že jsou to ty psychiatrické poruchy, kde to dítě nemá moc možnost se v tu chvíli ovládnout. Tím pádem to jeho vyzařování a jednání může působit natolik zvláště pro okolí, že se s tím nedá nic moc dělat. Potom bych řekla že hlavně poruchy, které mají dopad na sociální oblast. Pro mě právě ADHD a autismus. Tím že se zrušily speciální školy a i tyto diagnózy jsou začleňovány na běžné školy, nebyly na to připravené děti, nebyli na to vyškolení ani pedagogové. Takže se jim často stane že je jim oznámeno, že příští rok budou mít ve třídě dítě s autismem. Dostanou doporučení z pedagogické poradny a asistenta pedagoga, ale to je všechno. A ten pedagog často vůbec neví co je autismus, nevím jak s ním pracovat. A třeba až v průběhu roku jde na nějaké školení. Nebo si až v průběhu roku promluví

se školní psychologem nebo speciálním pedagogem a zeptá se co má dělat. Ale není na to připravený dopředu.

Myslím že specifické poruchy učení, kterých je také hodně, se dají docela snadno zvládnout. Ale tyhle poruchy jsou horší.

Co by na to mohlo mít vliv?

Pozitivní vliv by na to mohlo mít to, investování do vzdělání pedagogů. Aby věděli, jak zacházet s takovými dětmi, co je pro ně důležité, jak změnit své výukové postupy a metody. Často také nadaní žáci jsou velký problém. Dostávají se do normálních škol, ale pedagogové vůbec nevědí co s nimi. Potom se označují za rušivé elementy ve třídě, jen proto že mají všechno hotové a nudí se. A proto chodí a dělají co nemají. Ale kdyby ten pedagog věděl jak se pracuje s nadanými dětmi a věděl co je potřeba aby udělal, tak by se to možná nedělo. Myslím, že se spustila inkluze, ale nikdo na to nebyl pořádně připravený. Možná kdyby se víc dopředu investovalo do pedagogů a jejich vzdělání. Tak by se tomu možná dalo zabránit.

5. ROZHOVOR (24.2.2019)

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Ano, pravidelně. My jsme specifická škola, je sportovní a máme třídy kde jsou třeba jen dvě tři holky a ostatní jsou kluci. V té třídě je potom hodně fyzické síly a hodně temperamentu, takže se dost mydlí.

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

Buď od třídního učitele, že se něco děje, od rodičů. Moje dítě je šikanované a následuje sáhodlouhý email, nebo mi volají. Jestli bych nemohla jít do třídy zjistit, co se tam děje. Případně dostanu vzkaz do schránky důvěry. Úplně čerstvá věc teď je, že děti napsaly petici, že nechtějí jednoho kluka ve třídě. A šli s tím za ředitelkou. Tak to jsme řešili. Nebo u nás je hodně kyberšikana. Zakládají si různé skupiny, kde je třeba celá třída proti jednomu.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Jeden žák ke mě dochází pravidelně, každý týden, jinak je to ve chvíli, kdy se objeví nějaký problém a když se zklidní, tak se objeví zas něco dalšího. Takže když je to k řešení, tak se s tím konkrétním dítětem a s tou třídou.

Jaké procento případů které řešíte jsou tohoto typu?

Teď po vánocích se toho objevilo hodně, máme hodně dětí. Asi na děti jde jaro, cítím z nich víc energie. Pořád se něco děje. Možná jak bylo pololetí, tak se soustředili na učení a teď jakoby to učení šlo zas mimo. Takže nám vylízájí na povrch problémy, které už tam byly.

Procento, celkově. Třeba 20%. Pravidelně ke mě chodí asi 3-4 děti, které jsou na okraji nebo vyloučení.

Jaké tyto děti jsou?

To je individuální. Některé jsou velmi zakřiknuté. Něčím zvláštní. Nemají kamarády. Nebo naopak tam mám jednoho agresora. Který je arogantní, hodně nad věci, má pocit, že má ve třídě dobré postavení, ale není to tak, oni ho nemají rádi v té třídě. Je to individuální. Nebo jednu holčičku vyčlenili na základě toho, že se jeví jako kluk. A ti kluci jí to dali sežrat.

Je pro ně něco typické?

Asi to, že jsou odlišní, že jsou jiní. Divní. Asociální. Introvertnější. Ale zas ne všichni. Ale asi ano, asi pro většinu z nich to platí.

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?..)?

Zdá se mi, že tyto děti nechodí do žádných kroužků. Jak nemají kamarády ve škole, tak je nemají ani mimo školu. Snažím se jim tedy nabízet nějaké zájmové skupiny. Ale moc to nevyužívají. Je to pro ně určitým společným rysem. Naopak pak jsou tam třeba fotbalisti nebo hokejisti, kteří si to kompenzují na fotbale a hokeji. Tam jsou mezi svýma.

Jak si vysvětlujete vyčleňování ostatními žáky?

Je to pro ně nějaký snadný terč. Je to někdo, kdo nemá obrané mechanismy. Nemá se jak bránit, nebo to neumí. A ty děti mu to potom dají sežrat. Když vidí ostatní to dělat, tak se přidávají.

Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Oni jsou z toho většinou nešťastní a chtějí s tím něco dělat. Ale nevědí jak.

Mám na mysli ten kolektiv .

Podle mě si to třeba třetina dětí vůbec neuvědomuje. Že tu sociální, emoční inteligenci mají jinou. Další třetina si na těchto dětech něco kompenzuje. Mají sami problémy a tak si je kompenzují na nějakém snadném terči. Například teď jak máme tu petici, tak některé děti ani nevěděly, co podepsaly. Ale podepsaly se. Takže ti aktivisti ten podpis od nich získaly, od takových dětí, co občas nevědí co dělají. A přidávají se k silnějším. Záleží na tom jestli je tam nějaký vůdce a jak je ten vůdce silný a oblíbený. Když tam tohle funguje, tak ty děti ho následují a to i když dělá kraviny, shazuje některé děti. Oni to chování odkoukávají. Zkouší, jestli jim to také projde.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

Já pracuji ještě pod poradnou a dělám lektora preventivních programů třetím rokem. Chodím po školách a lektorujeme. Když přijde někdo k nám, snažím se ho hodně zapojit, protože je skvělé, když s tou třídou pracuje někdo jiný než já. A já se můžu jen dívat, jak se děti projevují. To je pro mě nosné. Snažím se si vždycky udělat čas a jít se na tu třídu podívat. To člověk může hodně napozorovat. Vidí to s nadhledem. A jinak máme organizaci na první stupeň a druhou na druhý. Máme Proximu a Život bez závislostí. Máme dost programu pro děti. Pro jednu třídu jsme objednávali selektivní prevenci. Protože tam byl větší problém. Chodí k nám také jedna společnost. Ti to hrají jako divadlo a zapojují ten první stupeň. Tím prošly asi všechny třídy.

Které považujete za účinné? Nebo se vám osvědčily?

To je pro mě trochu těžké posoudit, protože jsem v pozici lektora. Ale budu se snažit. Mě přijde nejdůležitější udělat dobrou reflexi. Je skvělé, připravit si nějakou dobrou techniku, aby si to dítě zažilo, ale potom je potřeba udělat dobrou reflexi té aktivity, aby si to dítě uvědomilo, jaký cíl měla ta technika a si vyzkoušeli. Aby si to uvědomili a propojili. Protože když se udělá technika, bez pořádné reflexe, tak to dítě si z toho nic nevezme. Oni nadávají, že si o tom dlouho povídáme, že je to nebaví, ale když se to těch dětí nějak týká, tak ta reflexe je super a účinná. A vidím, jak jim to šrotuje, jak o tom přemýšlí. Myslím si, že ta nosnost je v té reflexi. Ne v samotné technice. A ještě mi přijde účinné, když tam není jen jeden lektor, ale dva a dopomáhají si, doplňují se a vidí víc. Protože když tam je člověk sám na dvacet pět dětí, tak je to stresující a nestíhá si všimnout všeho a tak si myslím, že by měli chodit ve dvou. A na té reflexi to stojí, ať je organizace jakákoli, ale je to o lidech.

(pokud znají více než jeden) Jaké jsou v rozdíly v těchto organizacích?

Ano, třeba jestli přijde jeden nebo dva lektori, ale zažila jsem i tři. A potom v praxi. Je znát, kdo to dělá chvíli a je si nejistý, ale nevím, jestli to vidím jen já, tím že dělám lektora a tak jsem si tím prošla. Je vidět, jaký člověk se na to hodí, kterého ty děti berou a kdo je úplně mimo a přijde si to polohlasně odříkat a obě strany jsou nešťastné. Jak děti, tak lektori potom odchází znechucení. Přijde mi obecně, že je hodně náročné v dnešní době děti něčím zaujmout. Oni si neuvědomují, že to není samozřejmé. Co my by jsme za to dali, když jsme byli na gymplu, abychom se nemuseli učit, ale mohli se lépe poznat. Je to těžké v tomhle věku, třeba to zpětně ocení. Myslím si, že prevence je super, že jim to hodně dá. I když jsou to jen 4 hodiny třeba, tak alespoň tak. Jsou i programy na 6 nebo 2 hodiny. 2 je podle mě opravdu málo. To se nestihne nic udělat. Pak je to na práci učitele nebo psychologa. Je těžké udělat si čas na všechno a na všechny.

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleněného žáka?

Podle mě nejvíce to, to otevřít. Ne úplně konkrétně, ony děti většinou vědí. A normálně při etice to přímo v té třídě otevřít. Nebo já dělám takovou super techniku, jmenuje se „výškovaná“ a je to o vyčlenění. Lektor musí znát třídu a vyberou se dvě děti které jsou vůdčí a ustojí to, /které nezažily vyčlenění/ a těm se dá na čelo nějaká značka, kterou nikdo jiný ve třídě nemá. Děti zavřou oči a dostanou barevné puntíky a oni bez mluvení se řadí do skupin podle stejného znamení. A pozoruje se jak se řadí. Na konci zbyde tedy pár dětí co stojí bokem. Zajímavé je že třeba někdy žlutá skupina přibere sluníčko a někdo s tím souhlasí a jiný ne. A pozorovat ty vyčleněné je zajímavé, protože jim to je nepříjemné. Nikam nepatří. A ta reflexe je skvělá. Když mluví o tom, jaké pro ně bylo být bokem. Že to nikdy nezažily. Bývají úplně vykolejeny. A jaké bylo pro ostatní sledovat ty, kteří nikam nepatří a jsou sami. Je to pro starší děti. Pátá, šestá třída a výš, aby té reflexe byli schopni a zvládli to ustát. To dělám často. Nebo jiná technika. Jsme v kruhu a děti, které jsou vůdčí se mají dostat do toho kruhu z venku. A ten kruh má za úkol je nepustit mezi sebe. A opět, reflexe je to podstatný.

Jaký vliv má načasování prevence?

To taky dost velký a taky téma. O tom hodně mluvíme, co ta třída potřebuje v ten konkrétní čas.

S učitelem nebo s tou třídou?

S metodičkou prevence.

Jaký vliv má načasování již samotného zákroku proti vyčlenění?

To je taky důležitý, jak je to v té třídě rozehrané, jaká tam je dynamika. Hodně o tom mluvíme, jestli je vhodné tam teď jít. Nebo jim dát čas.

Není to tedy tak, že čím dřív tím líp?

To záleží třídu od třídy, co se tam děje. Prám se i toho dítěte, chceš, abychom to rozebírali v celé třídě. Nebo chceš jen konkrétní děti? Někdy řeknou, že já mám problém jen s tím a tím. Pak o tom mluvíme třeba jen v mé pracovně v menší skupině.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

To je těžké, protože když se něco děje, tak oni mi přeposílají maily od rodičů, nebo za mnou chodí se poradit co bychom mohli udělat pro třídu. Nebo žádají o program na téma, které sami neumí otevřít, ale vnímají ho jako potřebné. Nechávám to na nich. Někdo se přijde třeba jen poradit, když chce něco řešit sám. A potom, když by to byl větší problém, tak mě do toho vtáhnou také. Je to velká škola, takže to je ideální. Protože jinak musíme řešit, která třída to potřebuje nejvíce.

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informováni?

Jak kteří. Záleží, co daný učitel se třídou dělá, Co s ní chce dělat. Někteří učitelé mi přijdou, že jim je jedno, co se tam děje. Oni je odučí to své, ale jaký je to kolektiv s tím pracovat neumí nebo ani nechtějí. I třídní učitelé. Teď jsem dala do sborovny třeba kroky, jak postupovat, když zjistí, že je někdo vyčleňovaný a docela si to rozebrali. Tak si myslím, že asi s tím dělat něco chtějí, ale většinou nevědí co a jak postupovat. Nejsou na to vyškoleni a nevědí. Schází jim informace. Ale hodně se chodí radit. Takže informovaní nejsou, ale snaží se informace získávat.

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

U nás na škole se dělají preventivní dotazníky. Něco jako sociometrie, ale je to dotazník na webu. Děti to vyplní a my s metodičkou prevence nad výsledky sedneme a zkoumáme a bavíme se o tam jak tam kdo vyjde a co kdo potřebuje. Pak to řešíme s učitelem, jestli to vnímá stejně.

Kdo všechno se na něm spolupodílí?

Já, metodička prevence, třídní učitel. Pokud je to velký problém, pak vtahujeme i rodiče. Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Ano hodně. Někdy jsou rodiče iniciátoři, když například objeví nějakou konverzaci a nejsou si jisti, jestli je to OK.

U kterých typů dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

To záleží i na tom, jak to dítě chce. Ale myslím, že se to docela daří. U nás jsou největším problémem děti z individuálním výchovným plánem. Ty nejde zařadit do kolektivu. Někdy to už je opravdu na školu pro děti s poruchami chování. Potom mám ještě kluka , který hrozně vykřikuje, všechny ruší a už to nedávají. Ani paní učitelka. To je těžký. Jemu to je jedno, je rád středem pozornosti. Pokud někdo má dyslexii, dysgrafii, nebo tak, to si myslím, že u nás není problém. I děti s asistenty. Máme aspergry, autisty a tam problém nevidím, třídy je berou hezky. Ale také záleží, jak se sejde kolektiv, a jak je vede učitel.

Třída s klukem s aspergrem má i dva kluky z Uzbekistánu, ta třída je fajn, Pak je tam holka se začínající poruchou osobnosti a jsou takový pestrý kolektiv a a vyčleňování tam není, i když by k tomu měli nejvíc předpokladů. Ten aspergr je slabší, je sociálně nezdatný, ale má tam skupinku kluků a celá třída ho bere. Ve třídě je asi 20 dětí. Na začátku byl problém, ale bere ho.

Třeba je jich tam tolik, že už to nejde.

U kterých je to větší problém?

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

Poruchy chování.

Jak si to vysvětlujete?

Děti jsou nevychovaní, dělají bordel, ostatní z toho mají srandu ze začátku, ale časem jim to začne vadit a jsou otrávení a dávají jim to sežrat. Tyto děti by potřebovaly menší kolektivy

6. ROZHOVOR (20.3.2019)

Děti

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Ano, setkávám.

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

Často přijdou ty děti samy. Nebo mě upozorní rodiče nebo třídní učitelé.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Řekla bych, že to je jeden z nejčastějších problémů, se které na škole řeším. Je to třeba 30% případů.

Jaké tyto děti jsou?

Dost často jsou něčím výjimeční nebo odlišní, jiní. Bývají terčem posměchu nebo upozorňování na tu jinakost.

Je pro ně něco typické?

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?.)?

Já se setkávám s tím, že je to ve třídě. Ale většinou se problémy eskalují v družině, kde je volnější režim a ano u některých učitelů jsou ty problémy markantnější a u některých méně. Záleží na jejich zkušenosti. Někdy mají ty děti výhodu, že chodí do nějaké skupiny zájmové nebo i další, kde si ty problémy kompenzuje, pakliže je to skupina kde se hodnotí jiná kvalita, nebo mají stejné zájmy nebo to vedení je tam více prosociálně založené.

Jak si vysvětlujete vyčleňování ostatními žáky?

Je to přirozený jev. Bývá to ve čtvrté a potom v šesté a sedmé třídě. Určitě to souvisí s vývojem a se zráním. S budováním pozice v kolektivu, budováním rolí ve třídě. A podobně.

Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Často se ukáže, že oni sami mají doma nějaké problémy. Sami se cítí špatně. Tímto způsobem si tento pocit kompenzují.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

U nás probíhají pravidelné programy primární prevence od proximity sociále, což je neziskovka, která má zpravované programy. V nižších ročnících zaměřené na vztahy ve třídě a spolupráci v kolektivu. Ty jsou myslím úplně výborné. Pokud jde o větší problém, pak žádáme o selektivní prevenci. Většinou zase externí organizaci

Které považujete je za účinné? Nebo se vám osvědčily?

Právě s Proximou sociále máme dobré zkušenosti. Slyšela jsem že i křesťanské PPP mají dobré programy. Dobré preventivní programy v oblasti návykových látek, rizikového chování mají i další organizaci. Určitě jich je víc.

(pokud znají více než jeden) Jaké jsou v rozdíly v těchto organizacích?

Jsou různě zaměřené. Pro tento typ prevence jsme si vybrali tuto organizaci, protože nám přijde že ty programy mají dobře zpracované a navíc je tam u nich i dlouholetá dobrá zkušenost a i finanční otázka se s nimi dobře řeší. Buď sami mají granty nebo už mají tak dobrou pověst, že dostaneme příspěvek od města a podobně.

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleněného žáka?

Určitě to musí být komplexní. Osvědčila se mi individuální práce s konkrétním dítětem, potom práce se třídou a učiteli, kteří přichází s tím kolektivem do styku a zařazení nějaké té primární nebo selektivní prevence od externího dodavatele, kde je zaručené ještě větší bezpečí, protože děti nemusí mít strach, že to co si tam řeknou, že by se nějakým způsobem proláklo do školy. A když pracuji individuálně, tak pracuji i s rodiči a řešíme jestli ty problémy má i v jiných skupinách, jestli se něco neděje doma a pakliže ano, pak se snažíme pracovat i s tím, nebo doporučit další péči.

Jaký vliv má načasování prevence?

Velmi velký. Když se začne dokud ten problém není vyeskalovaný, tak se vyhocení může předejít. PP na vztahy jsou ve čtvrtých třídách, ale zralost těch dětí je vyšší a myslím si, že by u některých tříd mohlo hodně pomoci začít dříve. Používáme i jiná opatření. Když máme třídu kde je více agresorů nebo děti které vytvoří jádro které násobí ty účinky, tak po dohodě s vedením to třeba i roztrhneme do více paralelních tříd. Máme výhodu, že jsme velká škola.

Nejdřív komunikuji s obětí a pakliže kromě toho agresora je ve třídě dobře zakořeněný, tak se snažíme to dělat tak, že přesuneme agresora. Někdy to dítě samo tam vazby nemá a chce tu změnu. Pak volíme příznivý kolektiv, kde by mohl začít znova. Ale pakliže se tam utvoří tři čtyři děti které opravdu vytvoří gang, tak tam se snažíme to rozdělit. Rozhodně ano.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

Buď si mě učitelé sami vyhledají, ideálně přes email, ale často to tak není, často mě odchyťávají různě na chodbě na obědě a pak se mnou ten problém proberu a domluvíme si

schůzku nebo mě na něco jen upozorní a já jim většinou řeknu, aby mě kontaktovalo přímo to dítě nebo jeho rodiče. Dítě za mnou může přijít i samo. Chodím na pedagogické rady, tam mě také často kontaktují. Připravujeme setkání, která nabízím už dva roky, taková supervizní setkání, ale zatím se to nedaří. Protože učitelé mají pocit, že na to nemají čas. A přijdou se poradit jen když se děje něco individuálně jim.

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informováni?

Jak kdo a jak kdo je ochoten to řešit. Jsou velké rozdíly mezi učiteli a jsou takoví, kteří k tomuto citliví vůbec nejsou, dost často jsou to letití učitelé a nebo mladí, kteří na to nejsou ze školy připraveni. Pak jsou vstřícnější a méně vstřícní. Jsou takoví, u kterých vím, že nemá smysl to s nimi řešit, třeba je jen informuji velmi jemně instruuji, ale vím, že větší změna nenastane. Tam se potom také snažíme to dítě přemístit do jiné třídy, když je tam ještě tato kombinace výkonové učitelky, která tyto věci neřeší. Nebo jsou učitelé, kteří to dělají sami přirozeně. A zase je jich celé spektrum od mladých až po staré. Kdy vlastně se třeba dva roky žádný problém neprojeví, a pak při přechodu třídy k jinému učiteli se to úplně rozhodí, protože prostě každý ten učitel má jiný talent k tomu to řešit a ochotu taky teda no.

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

To záleží na tom, jak se to dozvím, napřed přijde ta prvotní informace, pak se většinou jedná se zákonným zástupcem a dítětem, buď najednou, nebo zvlášť, to je po dohodě, jak si to přejí. Někdy přijde to dítě samo a já se s ním domluví s tím, že budu potom informovat rodiče. Ale těm nikdy neříkám nic, na čem bychom se s tím dítětem nedomluvili. Snažím se nejednat za zády toho dítěte. Potom po dohodě s tím dítětem informuji třídní a další učitele a pak zvažuju další postup. Někdy jdu do třídy jen na pozorování na náslech a pak si sedneme s tou učitelkou a třeba s těma rodiči proberme, co jsem tam viděla. Konzultuju to v rámci školního poradenského pracoviště s výchovnou poradkyní s metodičkou prevence, podle toho, jak vážný problém to je. Pokud hodně tak pak i s vedením školy. Poté je-li potřeba tak se plánuje selektivní prevence, nebo pokud ten rok probíhá primární prevence, tak se ji snažíme uspíšit. Pakliže se to nějakou dobu neřeší nebo je tam výrazný agresor, tak se svolává výchovná komise, případně až třeba se střediskem výchovné péče, s OSPODem někdy i s policií, když to jde to extrému.

K té prevenci mě napadlo, jak jste zmiňovala organizaci, jak často to ty děti mají?

Já mám dojem, že to je jednou nebo dvakrát za půl roku. Oni mají vždycky téma příslušné k danému ročníku. Minimálně jednou za půl roku plus se ta témata probírají ještě v dalších předmětech.

Kdo všechno se na něm spolupodílí?

Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Když se jedná o dítě, tak spolupracujeme s rodiči, minimálně je informujeme, že tam bude probíhat nějaký program, to musíme. Teď se řeší, jestli je nutné mít na každou aktivitu tohoto typu individuální souhlas s rodiči. Právě rodiče těch agresorů mívají tendenci ten souhlas nedat. Chceme, ale někdy se to dělá formou oznámení. Pakliže se to týká primární prevence, nebo mého vstupu do třídy, tak to není vždycky vyžadované, aby každý rodič dával souhlas s každou hodinou... Ono to není úplně jasné, o tom se vedou diskuze a skoro nikdo to neví, instituce vám to někdy vyčte, ale podklad to úplně nemá. Zákon s vyhláškou si trochu odporují. Mělo by se jednat se zákonným zástupcem každého, koho se problém týká nějakou formou. Může se to oznámit přes bakaláře, poznámkou v notýsku...

U kterých typů dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

U všech se to v zásadě daří. Máme děti s autismem i s psychiatrickými diagnózami. Jakmile tam je problematické chování, které ruší učitele i třídu, tak čím jsou ty problémy větší, tím hůř se začleňuje. Nepodařilo se mi začlenit holčičku s mentální retardací, lehce pod hranicí. Ona byla na hranici 70 bodů. Rodiče nerespektovali její handicap a dali ji do běžné třídy. Ona to vůbec nezvládala i když měla asistentku, nějak tam byla, ale ty nůžky se rozevíraly opravdu hrozně rychle a tam jsem si opravdu velmi citlivě pracovat s rodiči, na jakou školu ji poslat. Oni na to vůbec nechtěli slyšet, nic, až v momentě, kdy se ta holčička začala sebepoškozovat, tak jim došlo, že je potřeba s tím něco dělat a slyšeli alespoň na alternativu, waldorfskou školu. Někdy je to proč se to dítě nedaří začlenit, anebo to není dobrý kvůli tomu kolektivu, že by byl tak rušený, že by tím trpěl. Když by tam například někdo permanentně řval, nadával, mlátil je... Takové dítě, když potom většinu času s asistentem tráví mimo třídu, tak to taky není dobrý, to pak neplní funkci. Potom naopak v případě, kdy to dítě není natolik hloupé, aby si neuvědomovalo, že opravdu je někde jinde a bylo tam nešťastné a trápí se. Potom psychiatrické diagnózy, které nejsou ADHD které není kontrolované léky, rodiče například nesouhlasí a ti dítě si nemůže pomoci a ty projevy jsou takové, že to nejde.

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

Jasně, ještě mě napadá, když to dítě je z hodně slabého sociálního prostředí. Třeba když zapáchá a je nepříjemné ostatním. Nebo z odlišného kulturního prostředí, měli jsme jednu holčičku, Egyptanku a rodiče, kteří nerozumí česky a nehodlají se česky učit. To je pak velmi těžké to dítě začleňovat, když tam není žádná podpora z rodiny. To dítě nerozumí ani slovo a je tam úplně zbytečně a když k tomu má ještě autismus tak to pak jsou děti, které tam až tak nevadí, ale je to úplně k ničemu. To se týká i poruch chování, záškoláctví.

7. ROZHOVOR (25.3.2019)

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

Setkávám se s dětmi, které jsou vyčleňované z kolektivu.

Jak se o jejich situaci většinou dozvíte?

Buď mě o tom informují rodiče těch dětí, nebo mě o tom informují učitelé nebo mi o tom řeknou samy ty děti. Někdy mi to řekne někdo jiný, děti z jiných tříd. Že přijdou říct, když vidí způsob chování, který se jim nelíbí vůči někomu ze školy a neví jak to řešit, to je časté, tak to přijdou říct mně. Nebo někdo z vedení školy.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Já úplně nevím, jestli to jde kvantifikovat. Je to klient, který se dostává na konzultaci relativně často, protože je to nějakým způsobem ohrožené. Myslím si, že asi polovina mých dětí jsou děti, které jsou nějakým způsobem nevím jestli se dá vždy mluvit o vyčleňování, ale mají problém v sociálních vztazích se svými spolužáky. Takže ano, je to často. Nebo to dítě má více obtíží a jedna z nich je to, že mu to úplně nejde v těch vztazích ve třídě.

Jaké tyto děti jsou?

Různé, většinou něčím specifické. Někdy možná přecitlivělé ve svém vnímání, často nemají dobré sociální dovednosti, nedaří se jim dobře vyhodnotit situaci a adaptovat se na ni. Těžko se mi říká jací jsou, protože jsou různí, ale jednotící prvek je to, že se jim nedaří v sociálních vztazích a oni se to musí učit. Hodně často to neumí, a občas to část té třídy to využije, nebo to probíhá v rámci proměn sociálních struktur ve třídě a oni se v tom dostanou na okraj a neumí se v té sociální struktuře dostat na místo, které by bylo snadnější. Neumí si hledat kamarády. Je to časté.

Je pro ně něco typické?

Neřekla bych, že je pro ně něco typické, ale ty věci které jsem zmínila jsou u nich časté.

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech (například 1. při jiném typu výuky, 2. u jiných vyučujících, 3. v jiných skupinách mimo třídu třeba v odpoledních kroužcích, 4. ve školních klubech, 5. jinde?..)?

Já s tím klientem a jeho rodinou pracuji tak, aby našli místo, kde to bude fungovat. Oni většinou nechodí na kroužky, ale já to po nich chci, aby chodili. Hledáme společně s rodinou takový kroužek, aby tam to dítě uspělo. Protože to, že se to dítě nebude vystavovat sociálním interakcím, pak se ta situace zhoršuje. Většinou se jim nedaří na více místech a pak jsou ti, kterým to nejde s nějakým učitelem, nebo jim to nejde s jedním a jiný učitel řekne, že je bezvadný, nebo jsou děti, kterým pomůže přestup. To je těžké zobecňovat

Jak si vysvětlujete vyčleňování ostatními žáky? Jak podle vás situace vypadá z jejich pohledu (z pohledu žáků, kteří vyčleňují jiné)?

Protože jim to dítě z nějakého důvodu není sympatické. Nemají důvod se s ním kamarádit. Taky se nekamarádíme se všema. A ty děti často ještě nedošly do toho morálního stupně vývoje, kdy by potřebovali někoho zachraňovat. To se vyvine až později. Takové ty holky záchranářky, které se kamarádí s tím utlačovaným, protože je utlačovaný. To se stává a objevuje, ale až později, na prvním stupni úplně minimálně.

Takže oni to vidí tak – je divnej, je zlej, často to takhle interpretují, zlobí, ruší nás, nemáme ho rádi.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnil/a?

Máme pravidelné preventivní programy, systém preventivní péče s dětmi, kterého se účastním já a potom se ho účastní externista - kolega. To je velmi funkční, protože on nepracuje v systému vztahů a zase ty děti tolik nezná, což je výhoda a zvlášť když spolupracuje se mnou, která ty děti hodně znám. On ty programy více vede, já jsem takový kontra. On se věnuje skupinové práci a já s nimi pracuji individuálně.

Které považujete je za účinné? Nebo se vám osvědčily?

Ty programy se dělají tak, že jsou nějakým způsobem pracují s aktuálním problémem. Buď jsou vyloženě preventivní, když se v té třídě nic neděje. Anebo jsou to ty indikované, takže víme, že se v té třídě něco děje a že je potřeba to s těma dětma nějak otevřít. Přejde mi spíš funkční to nastavení, které tady máme. Nemáme smlouvu s žádnou externí firmou, která tyto programy pořádá. Vlastně je pořádáme sami s tímto jedním externím kolegou. To se mi stále zdá jako funkční.

Můžu se ještě zeptat na frekvenci těchto preventivních programů?

Pokud se ve třídě něco děje, tak je to třeba každý měsíc a půl. Pokud je to třída, kde je vlastně zdravé prostředí, tak tam programy probíhají jednou za půl roku. Každý ten program má dvě hodiny.

(pokud znají více než jeden) Jaké jsou v rozdíly v těchto organizacích?

To nevím.

Co podle vás nejvíc může pomoci k začlenění vyčleněného žáka?

Otevření toho tématu v dané třídě. Změna způsobu nahlédnutí na problém pro ostatní děti. Jde o tom, aby si uvědomily, že způsob jakým se k tommu žákovi chovají není zdravý. Také může pomoci otevřít toto téma s rodiči. Děti totiž o těch vyčleněných dětech mluví i doma, protože ony opravdu něčím tu většinu dráždí. Může se kvůli tomu zdát, že si za to to dítě může samo. Jde o to vést je spíše k tomu, když je někomu dlouhodobě ubližováno (nebo spíše je

ostrakizován), tak způsob jak na sebe upozorňuje je velmi často až v něčem extrémní. Takže někdy hodně provokuje, je v nepohodě. U toho je dobré do toho zapojit rodiče.

Teď myslíte rodiče všech?

Ano. Je potřeba říct, že se toto ve třídě děje a že s tím potřebujeme nějak pracovat. Potom pracovat s tím dítětem, aby se zlepšil ve svých sociálních dovednostech.

Jaký vliv má načasování prevence?

Já chodím do tříd úplně běžně od první třídy. Já se jim představuji, oni se učí pracovat v nějakém “terapeutickém” kruhu. Jsou díky tomu nastavení na takový způsob práce. Nese to potom své výhody. Děti znají kontext této práce, vědí co po nich chci já, co můžou chtít po mě. Díky tomu vědí, že mohou přijít.

Jaký vliv má načasování již samotného zákroku proti vyčlenění?

Já myslím že je dobré, aby daná škola měla vytvořený plán. Když dojde k nějakému nahlášení podezření na šikanu a podobně, je dobré aby škola měla nějaký postup práce v těchto situacích. Ne vždy je potřeba dávat tam prevenci hned první nebo druhý den. Je dobré nechat chvíli tu situaci “vydýchat”. Většinou nikdy není nic tak horké, aby se to řešilo hned. Ony jsou potom zbytečně přepjatější emoce i na straně těch učitelů. Většinou to děláme tak, že se to nejdříve vyšetřuje, informují se rodiče, a až potom jde ten program. Může to být až pátý, šestý den. Ty děti díky tomu taky získají odstup a celé se to zklidní.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

Učitelé jsou zapojení a já je maximálně informuji o tom, co se děje. Ve chvíli, kdy má dítě problém s učitelem (a velmi často má i učitel problém s tím dítětem), tam se snažím co nejvíce uklidnit situaci.

Jak jsou z Vašeho pohledu o tématu informování?

Jak kdo. Někdo to trochu bagatelizuje, někdo to zase řeší moc. Ono nějaký způsob vyčleňování, když se ta třída tvoří, tam je a pravděpodobně i bude. Dochází k tomu, když se ta skupina stratifikuje. Dá se to podpořit tak, aby ty děti nebyly ublíženy. Vždycky je někdo na okraji skupiny, ale dají se zapojit tak, aby fungovala. Jsou učitelé, kteří s tím umí dobře pracovat. Oni umí ty děti na okraji vtáhnout. Jsou učitelé, kteří úplně ne. Ti ale většinou nemají zájem se to úplně učit. Od toho tady ale taky nejsem. Moje role není v tom, abych vedla rozvoj sociálních kompetencí učitelů.

Jak vzniká plán postupu na pomoc vyčleňované/mu?

Vždycky se zjistí, jaká je situace. Zjišťuje se to od dítěte, které je nestrané, vyčleňované, od jednoho na špici těch co vyčleňují. Pak se rozhoduje co dál. Většinou je to schopný řešit třídní učitel a informují se o tom rodiče. A potom probíhají ty programy.

Kdo všechno se na něm spolupodílí?

Já, ten kolega a ten učitel/učitelka.

Spolupracujete někdy i s rodiči? V jakých případech?

Vždycky. Vždycky jsou o tom informovaní.

U kterých typů dětí s IVP se vám většinou daří začlenění do kolektivu?

U dětí s poruchami učení.

U kterých je to větší problém?

U dětí s poruchami chování, protože s děmi mají velký problém i učitelé. Je těžké to s nimi zvládnout.

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčleňování?

Děti, které mají například ADHD ostatní děti vlastně trochu ruší. Takže jim vadí taky. Je tam vyšší riziko. Máme děti s mírným mentálním postižením a u nich se to docela daří. Ale jsou to děti, které mají poměrně dobře sociální schopnost. Oni to tím vyrovnají a vlastně tam není úplně problém.

8. ROZHOVOR (21.4. 2019)

Setkáváte se s dětmi, které jsou vyčleňovány z kolektivu?

ano, setkávám. Většinou je to spojeno s tím, že už přijdou s nějakým deficitem. Například v současnosti máme ve škole chlapečka s rozštěpovou vadou, tak toho jsme na začátku museli integrovat. Potom jsme měli Aspergra a hodně dětí s ADHD, ale to je takové snazší. Tedy u nás ve škole je to snazší, než ty více dominantní vady.

Jak se o jejich situaci většinou dozvídáte?

Někdy s tím rodiče přijdou už při úvodní konzultaci. My jsme soukromá škola, takže než děti nastoupí, tak mají pohovor s paní ředitelkou, zástupkyní a mnou. Někdy s tím přijdou už na ten pohovor a někdy ne. To záleží na tom, jak moc oni jsou tomu vlastně přístupní. Měli jsme holčičku s aspergrem, kdy to rodiče vůbec nezmínili. To jsme řešili až my v rámci vzdělání. Vlastně jsme se odkázali na vyšetření. Jinak ostatní - zmiňovaný chlapeček s Rozštěpovou vadou, další dítě s aspergrem a děti s ADHD (kteří k nám ale nenastoupí do prvního ročníku), tak to nám většinou rodiče říkají na těch úvodních konzultacích, vlastně dopředu.

Jak často se s takovými dětmi setkáváte?

Máme jich ve škole zhruba 10-12 a škola má aktuálně 60 dětí.

Ty děti které jste zmiňovala jsou spíš ty, které mají nějaký předpoklad k tomu že by mohly být vyčleňovány z kolektivu. Chápu Vás správně?

Ano, přesně. Zároveň se snažíme s nimi pracovat od začátku. My máme smíšené třídy. Takže se snažím ty děti rozdělit. Máme několik prvostupňových tříd. Takže když to dítě přijde na první stupeň, tak mu můžeme vybrat třídu podle toho kde třeba dítě s nějakou problematikou ještě nemají. Je to kvůli tomu, aby to nebylo zbytečně náročné pro celou tu skupinu. Někdy to samozřejmě nejde, takže někdy je ve třídě víc dětí, které vyžadují nějakou specifickou péči. Ale snažíme se, aby to ta skupina zvládla.

Jaké tyto děti jsou?

Jak už jsem zmiňovala. Jde buď o děti s fyzicky viditelnou vadou, ale to bývá poměrně snadně za opatřitelné. Děti jsou na začátku překvapené. A je potřeba projít si takovým objevováním, ale potom to ty děti přestanou řešit. Náročněji se nám pracuje s dětmi, které mají poruchy v oblasti chování. Netýká se to až tolik dětí s aspergrovou poruchou. Ostatní děti si poměrně rychle navyknu na to, že ty děti potřebují nějaký režim a že je pro ně důležité rituálně s podobně. Spíš s dětmi s těžšími poruchami ADHD. Pro ostatní je to složitější v komunikaci, protože často se dostávají do konfliktů – i když často nejsou jimi způsobeny. Oni se v té situaci potom neovládnu. Je to pro ně náročnější, proto tyto děti častěji řeším v individuálních schůzkách. Pracujeme spolu na skupinovém zařazení. S dětmi s poruchami chování pracuji v rámci workshopů na nácviku sociálních dovedností.

Dostávají se tyto děti do podobných situací i na jiných místech?

To nejsem schopná říct, protože je vlastně nevidím mimo školu. My se snažíme s těmi dětmi pracovat už v rámci školy. Například workshopy jsou v rámci výuky. Rodiče to občas zmiňují na konzultacích - že se do podobných problémů dostávají. Ale v rámci jiných aktivit, například škol v přírodě a podobně, je to lepší. Asi tomu přispívá to, že není školní den, program je takový víc rozvolněný. Možná to těm dětem víc vyhovuje, takže se tam nedostávají do konfliktů tolik jako při normálním školním dnu. Ale nejsem schopná soudit, jestli to tak probíhá i odpoledne po škole.

Jak si vysvětlujete vyčleňování ostatními žáky?

Když o tom s dětmi mluvím, tak oni vlastně neví jak jinak už by s nimi komunikovali. Často zkusí do komunikace jít, i třeba do toho co je jim od těch dětí příjemné a nepříjemné, a vlastně se jim to nedaří. A po několikátém pokusu to vzdají. Někdy to zkusí později znovu, ale už na to vlastně moc nemají energii. V současnosti řešíme s jedním chlapečkem vlastně neochotu ostatních s ním být při skupinové práci a skupinových aktivitách. Protože mají zkušenost, že on většinou nepracuje, a když mu sdělují potřeby v rámci práce v té skupině, tak na ně vlastně nereaguje. Takže to je pro ně taková náročná situace, proto na tom pracuje v rámci workshopů. Snažíme se, aby se jim dařilo ty věci, které ostatním nejsou příjemné zvládati

zapracovat. Je to samozřejmě práce i s tou skupinou dětí, které vlastně potom takové děti v kolektivu už nechtějí.

Jakých preventivních programů jste se zúčastnila?

Já jsem se vlastně žádných preventivních programů nezúčastnila. Do naší školy jezdí dělat externí firma. Teď si ale nevzpomenu na název. Já se jich většinou neúčastním, protože nepracuji na celý úvazek a ty preventivní programy probíhají většinou ve dnech, kdy ve škole nejsem.

Které považujete za účinné a které se vám osvědčily jsou tedy asi bezpředmětné otázky?

Ano. Myslím, že v mém případě ano.

Co podle vás může pomoci k začlenění vyčleňovaného žáka?

My se snažíme posílit třídu na jeden, dva, tři týdny tím že tam s nimi třeba pár dní jsem. To děláme, když nám nastupuje nový žák. Jde nám o to, aby jsme s tou učitelkou vysledovali k jakým konfliktům tam bude, nebo nebude docházet. A na základě toho jsme vymysleli péči, kterou nastavíme. Pak se většinou snažím pracovat na základě toho, jaké situace vzniknout. Někdy se mi osvědčilo to, že s tím pracovat ani není. Někdy to děti zvládnou a zvládnou to. A někdy naopak je ta práce opravdu důležitá. To se většinou stává, když je ta třída oslabená v tom, že tam předtím třeba měli nějaké náročné dítě. Takže tam měli 3 děti, které už byly náročné na pozornost a aktivitu a pak ještě přibyl asperger. Za mě to bylo tím, že už ta třída byla vyčerpaná. Ale jinak se s tím snažíme pracovat v rámci těch workshopů. Jsou to 45 minutové hodiny ve kterých pracuji s vybranými dětmi na nějakém tématu (které je zrovna aktuální). Potom taky s tou třídou a i s tím členem pracujeme na nějakých teambuildingových aktivitách.

Jestli tomu správně rozumím, tak to je prevence kterou vlastně děláte jen vy?

Ano, přesně. Většinou na tom pracujeme současně i s třídním učitelem. Takže se pak třídní učitel snaží začleňovat do výuky.

Jaký vliv má podle vás načasování prevence?

Domnívám se že obrovský. Je pravda, že jsem nepracovala na jiné škole, ale co tak vedeme diskuze - tak velký. Loni jsme prevence neměli hned v září a myslím, že to byla škoda. Letos jsme je dali hned od září, protože to má vliv na tu čerstvě vzniklou skupinu. Přijdou nové děti. K nám také hodně přestupují děti, takže to je pro ně důležité. Ty děti se vlastně přidávají do již vytvořené skupiny. Jsou tam vlastně nováčkem. Je potřeba je hodně podpořit. Když se to nevychytlá na začátku, tak se ten problém může vrátit.

Jaký vliv má načasování zákroku proti vyčlenění?

Za mě obrovský. Záleží to hodně na tom, jak schopný je učitel, ale i dítě v komunikaci. Jde o to, jestli to odpozoruje hned na začátku, nebo přijde až někdy v půlce, nebo až ke konci

procesu toho vyčlenění. Tam už je vlastně potřeba jen hasit nějakou až šikanu. Na začátku se dá pořád ještě pracovat s tím pozitivním způsobem. Je to takové nenásilné, když se to chytne hned na začátku. Když to dojde až do šikany, tak už se pracuje s takovým negativním jevem. Je to potom pro všechny účastníky náročnější.

Jak probíhá vaše spolupráce s učiteli?

Podle mě je to u nás úplně ideální. Oni jsou hodně přednastavení tomu pracovat ve spolupráci s psychologem, nebo s dalšími učiteli, speciálními pedagogy a tak dále. U nás to probíhá dobře v tom, že probíhá opravdu mnoho týmových porad, nebo sezení. Domlouváme příchod nových dětí a podobně. Jsou to setkání i v rámci družiny, což je velmi hezká spolupráce. Dochází tam k propojení dopoledního a odpoledního programu. Takže opravdu dochází k předání informací mezi lidmi, díky tomu například odpoledne ví na co se mají připravit. Co se v družině stalo, na čem je potřeba zapracovat.

Jak jsou o tomto tématu učitelé informováni?

To hodně záleží na individuálním rozvoji daného učitele. Máme učitele, kteří se velmi zaměřují na osobní rozvoj. Učitele u nás na škole jsou 25-35 let, ale nemyslím si, že by práce na sobě byla determinovaná věkem. Někteří si ten sebe rozvoj zařizují, chodí na různé semináře a podobně. Díky tomu mají obrovský vědomostní základ. Někteří to mají více spíš jako práci, do které ráno jde a odpoledne odejde. Tam je ta vědomostní základna zkrátka menší. S tím potom pracujeme víc v rámci těch skupin, abychom to podpořili. Ale i tak je znát, že takový učitel není tak intuitivní jako ten, který ty informace má. V našich třídách také není víc než 15 dětí, takže je trochu snazší si většiny interakcí všimnout.

Jak vniká plán postupu na pomoc vyčleňovanému?

Nejprve jde o to, od koho jde ta informace. Snažíme se takové informace opravdu hodně sdílet, takže záleží na tom jestli je to informace z družiny, nebo ve třídě, nebo od samotného dítěte. Když s tím přijde dospělý, tak se snažíme udělat podpůrný tým, který s tím dítětem pracuje - já (jako psycholog), speciální pedagog, třídní učitel a potom někdo z družiny. Snažíme se domluvit na postupu, jak to dítě ve třídě posílit a zároveň otevřít téma vyčleňování ve třídě. Je dobré, že se na tom podílí i ten odpolední program. Myslím, že vyčlenění je lépe vidět na volnočasových aktivitách. Když s tím přijde dítě, tak děláme spolu rozhovor. Při něm si domluvíme nějaký postup, který budeme aplikovat v té třídě. Například - sejdeme se s třídním učitelem, víc se na to zaměříme. Jde hlavně o to, aby to dítěti bylo srozumitelné, aby vidělo že se s tím pracuje (když už přišlo, tak že se bude něco dělat), a že ono uvidí že se něco děje.

Kdo se na něm spolupodílí?

Já jako psycholog, speciální pedagog, třídní učitel a zástupce za družinu.

Spolupracujete někdy i s rodiči?

Ano, spolupracujeme. To hodně záleží na tom, jak jsou rodiče ochotní spolupracovat. Někdy je ta spolupráce skvělá, když potřebujeme aby na něco dbali i doma. Někdy je to tak, že spolupráce neprobíhá vůbec. Rodiče nás jen informují, že dítě domu chodí s nějakým pocitem. Oni to chtějí řešit, ale aktivně se do toho procesu nezačlení. To je takové náročnější. Pokud se rodiče nechtějí podílet, tak se to snažíme podchytit alespoň ve škole. Ale když rodiče spolupracuje, tak je to skvělé. Je to ta nejlepší varianta. Myslím, že je to asi polovina spolupracujících a polovina nespolupracujících rodičů.

Rozumím tomu správně, že máte vždycky snahu spolupracovat s rodiči? A jde spíš o to, jestli i oni mají zájem?

Ano, je to tak. Nejdřív se snažíme podpořit to dítě ve škole. Jde o to, aby nemělo hned pocit že to nezvládne samo. První cyklus se snažíme udělat ve škole, ale když to nejde nebo je to náročnější (pro dítě i pro celý systém), tak se snažíme kontaktovat rodiče. S nimi téma otevřeme. Ale často se to zastaví hned po té konzultaci, nebo s námi spolupracují. Potom na to navazují reflektivní schůzky.

U kterých typů dětí s IVP se vám většinou daří zařazení do kolektivu?

Většinou když rodiče na vstupní konzultaci přijdou s tím, že už je nějaký problém tak potom i ta následná spolupráce je snadnější. Snadněji se to překlenuje i do té třídy. Vždycky je integrace snazší, když to dítě nastupuje jako prvňák. když to jsou děti které přestupují, tak je to náročnější. Nevím jestli je to tím, že je ta skupina utvořená a ne vždy mezi sebe někoho pustí. Také může být vyčerpáním skupiny jako takové. Někdy si ty děti na předchozí škole prošly vyčleněním, nebo negativními zkušenostmi. Takže se snaží postavit do jiné role, ale stejně to vede k vyčlenění. U prvňáčků je ten proces opravdu takový plynulejší a snazší. Vlastně potom nedochází k vyčlenění z té skupiny. Když přijde do té skupiny třeba žák čtvrtého ročníku, tak je to náročnější už jen tím že už od začátku je vyčleněný. Vlastně už jen kvůli tomu, že je tam nový.

U kterých je to větší problém jste teď vlastně řekla.

Ano.

Jsou poruchy u kterých je vyšší pravděpodobnost vyčlenění než u jiných.

Myslím, že to záleží na tom jak se ošetří ten problém ve skupině do které dítě vstupuje. U nás se mi osvědčilo, že děti s fyzickými poruchami a aspergrem se začlenily snáz než děti s ADHD. Ony jsou na pozornost té skupiny náročnější. Jsou náročnější také na práci toho učitele. Ten proces je taky delší.